

Gadourek en de Nederlandse sociologische traditie

Onlangs werd onder grote belangstelling het 25-jarige hoogleraarschap van I. Gadourek herdacht. In zijn feestrede kwam E. W. Hofstee tot de conclusie dat de jubilaris zeer wel in de tradities van de Nederlandse sociologie paste, in het bijzonder omdat hij als representant kan gelden van wat de spreker noemde 'een niet gepolitiseerde stijl van sociologiebeoefening' in ons land.

Men kan echter ook gemakkelijk tot een andere conclusie komen. Alleen al de levensloop van deze 'Nederlander uit vrije wil', zoals hij graag een beetje spottend zijn staatkundige positie omschrijft, kan men niet typisch Nederlands noemen. Als 25-jarige Tsjech in 1948 in Nederland aangekomen, studeert hij twee jaar later af bij Van Heek in Leiden, om er drie jaar later te promoveren op *The political control of Czechoslovakia* (1953).

Eigenlijk was een andere studie die op dat moment ook in vergevorderde staat verkeerde en die later onder de titel *Kennissociologie* zou verschijnen, als proefschrift voorbestemd. Wij hebben het aan Van Heek te danken dat Gadourek er toe werd overgehaald om zowel zijn grote historische en politiek-filosofische kennis, als zijn sterke menselijke betrokkenheid bij opkomst en ondergang van de democratie in zijn vaderland, in zijn dissertatie bijeen te brengen. Democratie en verzet tegen totalitair denken en handelen zijn voor hem onverbrekkelijk met elkaar verbonden. Wie dat maatschappelijk engagement niet kent, begrijpt hem vaak niet goed.

In de daaropvolgende jaren — eerst als medewerker op het NIPG, later als hoogleraar aan de RU Groningen — schrijft hij vijf lijvige boeken en vele artikelen over kennissociologie, ziekteverzuim, cultuurpatronen, rook- en drinkgewoonten en onderzoeksmethoden.

Het is hier niet de plaats om uitvoerig op de onderzoeken en publikaties in te gaan. Pompe en Vermeulen hebben dat voortreffelijk gedaan in de bundel die Gadourek werd aangeboden (*Modellen in de Sociologie*, onder redactie van S. Lindenberg en F. N. Stokman, Deventer, 1983). Gemeten naar pro-

duktiviteit en variatie in thematiek past Gadourek in ieder geval al niet in het Nederlandse sociologiepatroon.

Maar er is meer: in de meeste van zijn onderzoeken wordt zeer expliciet een andere richting ingeslagen dan de tot op dat moment gebruikelijke. In *A Dutch Community* (1956) wordt een gedetailleerde beschrijving gegeven van Sassenheim; daarnaast zoekt Gadourek echter ook naar methoden om structurele relaties te kwantificeren. Daarmee wordt, zoals al vaak is opgemerkt, het sociografisch tijdperk in de Nederlandse sociologie in feite afgesloten.

Met *Riskante Gewoonten* (1963) wordt in ons land het nationale steekproefonderzoek geïntroduceerd, terwijl het onderwerp zelf — rook- en drinkgewoonten als sociale verschijnselen — nog steeds actueel is.

Zijn onderzoek naar ziekteverzuim — *Absence and well-being of workers* (1965) — is zeker een van de fraaiste voorbeelden van toetsend onderzoek te noemen. Dat het weinig bekend is, zal er zeker mee te maken hebben dat vrijwel alle hypothesen onder de invloed van personele en groepsfactoren op ziekteverzuim werden gefalsifieerd. En terwijl Groenmans *Methoden der Sociografie* (uit 1950) nog het algemeen gebruikte handboek is, maakt Gadourek in zijn *Sociologische Onderzoekstechnieken* (1e druk 1967) de nieuwste ontwikkelingen op dit terrein voor Nederlandse lezers toegankelijk.

Tenslotte zijn meest recente onderzoek, waarvan in 1977 een eerste proeve in dit tijdschrift verscheen ('Het versomberde toekomstbeeld in Nederland'). Eind vorig jaar verscheen de studie over sociale veranderingsprocessen in Nederland: *Social Change as Redefinition of Roles*. Opnieuw laat Gadourek zien dat hij — als socioloog toch in de eerste plaats probeert verklaringen te vinden voor sociale verschijnselen. De aandacht voor dit reusachtige éénmaansonderzoek is tot nu toe nog maar matig geweest, zowel vanuit het vak als daarbuiten, terwijl 'sociale verandering' toch een klassiek sociologisch thema is.

Er wordt wel eens gesproken van de Groninger School in de Nederlandse sociologie, waarvan Gadourek de grondlegger zou zijn. Dat is wellicht wat overdreven, maar wel kan men zeggen dat hij voor veel sociologen een belangrijke leermeester is geweest. Tegelijkertijd heeft Gadourek zich weinig gelegen laten liggen aan de destijds heersende sociografische traditie, het provincialisme en de 'beleidsgerichtheid' van het sociologische onderzoek. Maar is niet het kenmerkende van de meeste pioniers dat ze zich weinig van de geldende tradities hebben aangetrokken?

Jules Peschar